

До спеціалізованої вченої ради К 26.503.01
Науково-дослідний інститут публічного права
03035, м. Київ, вул. Г. Кірпи, 2А

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента
Орловської Ірини Григорівни**

**на дисертацію Савицького Якова Федоровича з теми:
«Адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в
Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

Актуальність обраної теми дисертації. Як показують результати власного соціологічного опитування здобувача, недовіра до судової влади складає 53 %, а це більшість відвідувачів апеляційних господарських судів (опитаних респондентів). Причин такого стану речей є досить багато, в тому числі й ті, що окреслені Я.Ф. Савицьким.

Дійсно, в умовах сьогодення судова система переживає період непростой трансформації. Зокрема 02 червня 2016 року Верховна Рада України ухвалила низку законів, спрямованих на запуск судової реформи, що мають на меті покращення здійснення правосуддя в Україні. Однак, станом на сьогоднішній день навіть після впровадження новітньої судової реформи існують практичні прогалини в цій сфері, в тому числі й у функціонуванні апеляційних господарських судів.

Відповідно, актуальність дослідження адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні не вимагає додаткового обґрунтування, що дозволяє стверджувати про необхідність комплексного монографічного дослідження із заявленої проблематики, як для покращення діяльності судових установ так і в просвітницьких цілях.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформованих у дисертації Я.Ф. Савицького забезпечується

вдало сформованими вихідними концептуальними основами для реалізації дослідження. В першу чергу, це стосується його предметного поля, кінцевої очікуваної мети до досягнення, а також чітко сформованих задач. Окрім того дисертаційне дослідження виконано з дотриманням методико-методологічних принципів побудови науково-дослідних робіт та системного застосування методів наукового пізнання, основними з яких є діалектичний, аналізу та синтезу, формально-догматичний, узагальнення, аналогії та гіпотетичного припущення.

Зрозуміло, що обрана до аналізу тематика була і є предметом вивчення багатьох науковців. Однак дисертація є комплексним дослідженням, що вперше розкриває адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в умовах судоустрійних реформацій сучасного періоду. Саме тому, автором вивчені та критично аналізуються відомі досягнення і теоретичні положення інших дослідників з питань, що прямо чи побічно стосуються заявленої проблематики.

Структура дисертації є логічною, а сама робота цілісною. Кожному етапу дослідження притаманний належний рівень наукової новизни, а сформульовані висновки є теоретично і практично важливими, перспективними.

Достовірність зазначених у роботі положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх апробацією у відкритому друці, обговоренням на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні питання взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічного адміністрування у напрямку розвитку правової системи України» (м. Київ, 7–8 вересня 2018 р.), «Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки» (м. Харків, 14–15 вересня 2018 р.), «Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Запоріжжя, 26–27 квітня 2019 р.).

Наукове та практичне значення роботи полягає в тому, в роботі наведено нове розв'язання наукового завдання у сфері адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні у системному, комплексному вимірі.

Теоретичні положення, висновки та пропозиції, що висвітлено в межах наукової роботи здобувача впроваджено та надалі може бути використано в:

- науково-дослідній сфері – для подальшого наукового вивчення Науково-дослідним інститутом публічного права проблем судової влади в Україні, організації судоустрою та діяльності апеляційних господарських судів зокрема;

- правотворчості – для вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні;

- навчальному процесі Науково-дослідного інституту публічного права під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права»;

- правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності апеляційних господарських судів в Україні, зокрема Південно-західного апеляційного господарського суду.

Новизна положень, які виносяться на захист. У результаті здійсненого аналізу автором сформульовані теоретично та практично цінні наукові положення і висновки запропоновані ним особисто. Серед найбільш вагомих окремо слід виділити наступні:

- визначено апеляційні господарські суди як елемент адміністративно-правових правовідносин як адміністративно-правова, організаційно-правова та адміністративно-процедурна діяльність апеляційного судового органу господарської спеціалізації другого або, у виключних випадках, першого інстанційного рівня з метою створення нормальних умов для здійснення господарського правосуддя, ефективного управління судом, забезпечення його необхідними ресурсами. Як наслідок, вперше введено у науковий обіг

категорію судово-владні відносини у внутрішньоорганізаційній діяльності господарських апеляційних суддів, як різновиду адміністративно-правових, що виникають між судовим органом та судовою адміністрацією з приводу реалізації забезпечення суддів комплексом інформаційних, матеріальних, технічних, фінансових благ задля здійснення правосуддя та надання приватним особам якісних судово-адміністративних послуг, в яких судовий орган є владним суб'єктом, а судова адміністрація має виконувати законні вимоги першого;

– з'ясовані об'єктивні та суб'єктивні характеристики адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні, де вперше визначені перші як такі, що формують незалежну від волі окремих особистостей смислову, сутнісну та складову форму їх адміністративних обов'язків та прав; сукупно формуються низкою ознак, які з однієї сторони є спільними для всіх судових органів такого ж рівня, а з іншої – є винятковими саме для апеляційних господарських судів; другі - отримали подальшого розвитку як такі, що складається з сукупності окремих законодавчих положень щодо визначення значення та ролі осіб, які супроводжують та обслуговують процес реалізації апеляційним господарським судом своїх зобов'язань перед суспільством та державою;

– здійснено наукове узагальнення зарубіжного досвіду адміністративно-правового статусу судових органів апеляційної інстанції, що розглядають господарські та прирівняні до них справи, основні положення якого були імплементовані в розроблені здобувачем напрямки оптимізації адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні.

Окремої позитивної оцінки заслуговує думка автора щодо необхідності внесення змін та доповнень до вітчизняного законодавства, зокрема до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII, Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII, Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 р. № 3674-

VI, Господарського процесуального кодексу України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII, та ін. в аспекті удосконалення та розвитку законодавства про організацію судової влади; розвитку законодавства про здійснення правосуддя; визначення розпорядників бюджетних коштів; реформування суміжних правових інститутів.

Беззаперечно, окрім вищевказаного робота має й інші позитивні аргументації, тези та рекомендації.

Зокрема аналіз термінологічних та сутнісних характеристик окремих термінів, які синонімічно використовуються до категорії «суд» (підрозділ 1.1), що дало підстави здобувачу стверджувати, про наявність доволі спірного ставлення науковців відносно аналізованої проблематики. Окремі вчені притримуються позиції, згідно з якою у науковому обігу (використанню) підлягають тільки законодавчі терміни та конструкції і жоден термінологічний аналог не допустимий до означення конкретного явища чи предмета. Інші – навпаки, намагаються запровадити нові категорії обумовлюючи це різноманітними об'єктивними чи суб'єктивними чинниками. Ми поділяємо позицію автора про те, що використання у науковій літературі нових термінів, пов'язаних із судовою владою, в окремих випадках не є помилковим, а в деяких випадках навіть необхідним (як приклад, задля більшої доступності розуміння проведеного дослідження молодими вченими та звичайними громадянами, які виявили бажання опанувати нові знання).

Обґрунтованою вбачається думка автора про те, що адміністративно-правовий статус – це сукупний термін, який з поміж власних специфічних особливостей наділений низкою ознак, що мають похідний характер. Він визначає правове положення суб'єкта в певній ієрархічній структурі. В розумінні більшості сучасних вчених домінує змістове означення категорії «статус» з доданням галузевого правового чинника – адміністративних норм, де й слід шукати відповідні елементи, що формують його зміст. На цій основі

здобувач формує власне бачення елементів адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні, які поділяє на три блоки:

– загальні, як коло елементів, що є спільними для всіх судових органів такого ж рівня: територія (округ) на якій діє такий суд, порядок створення, реорганізації, ліквідації таких судів, загальні функції та завдання суду та окремо його компетенція, а також статус суддів. Всі ці елементи містяться в Конституції України та спеціалізованому законі;

– спеціальні – інстанційна спеціалізація аналізованих суб'єктів, що вирізняє їх від судових органів такого ж рівня – тобто повноваженнями суду апеляційної інстанції щодо перегляду або вирішення господарських спорів;

– специфічні – сукупність закріплених адміністративною нормою засад та організаційно-функціональних правил діяльності апеляційного судового органу, що розкривається: а) організаційно-структурною побудовою апарату суду – засади функціонування структурних частин апарату суду, їх повноваження та компетенція, що надалі реалізується конкретними працівниками; б) специфікою діяльності працівників його апарату – правова природа займаної посади та основні засади діяльності, в тому числі механізми призначення, звільнення, заохочення, взаємодії та відповідальності, а також їх завдання, посадові обов'язки та права (підрозділ 1.2).

Цікавим є розгляд змісту та сутності аналізованої проблематики (розділ 2). Здобувач здійснив спробу охарактеризувати об'єктивні характеристики адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні, сукупністю таких юридичних елементів як: територія (округ), на якій діє такий суд; порядок створення, реорганізації, ліквідації таких судів; загальні функції та завдання суду, окремо його компетенція, а також правова природа займаної посади судді апеляційного господарського суду; засади функціонування структурних частин апарату суду, їх повноваження та компетенція. В свою чергу, характеризуючи суб'єктивну сторону аналізованого концепту автор аналізує визначені механізми призначення,

звільнення, заохочення працівників апарату суду, їх завдання, посадові адміністративні обов'язки та права. Цілком логічно, що тільки в сукупності зазначені елементи можуть відобразити реальний адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в Україні.

Вдалим є тезис про наявність прямої взаємозалежності реалізації основного завдання апеляційного господарського суду від дій відповідних працівників та організаційно-функціональної недосконалості законодавчого закріплення їх правового статусу. Чим краще регламентований статус державних службовців апарату суду, тим вище результативність, ефективність та довіра громадськості до діяльності апеляційних господарських судів (сторінка 142).

Окремої позитивної оцінки заслуговує аналіз суб'єктивної характеристики адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні на прикладі працівників Південно-західного апеляційного господарського суду (підрозділ 2.3, 2.4).

Доречним, на наш погляд, було прийняття автором рішення розкривати іноземний досвід адміністративно-правового статусу судових органів апеляційної інстанції, що розглядають господарські та прирівняні до них справи з позиції врахування особливостей судової системи країни, конституційних засад побудови судоустрою та характеристики уповноваженого органу, який здійснює судовий розгляд апеляційних скарг по економічним спорам. В результаті чого було піддано аналізу досвід значної кількості держав (підрозділ 3.1.). Немало важливе значення мають сформовані напрямки оптимізації адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні – сукупність пропозицій щодо удосконалення національного законодавства, зокрема внесення змін, доповнень, скасування чи створення нових норм як законодавства про судоустрій, так і низки нормативно-правових актів, які мають відношення до встановлення засад, процедур та механізмів реалізації правосуддя в Україні. З поміж іншого, вдалим є аргументування необхідності усунення

недосконалості побудови та формулювання засад організації судової влади в Україні статтю 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII викласти в редакції, яку пропонує здобувач (підрозділ 3.2.).

Отже, із вищенаведеного слідує, що дисертаційне дослідження Савицького Я.Ф. відносно визначення адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні висвітлює низку актуальних та достовірних питань, що в свою чергу, свідчить про високий рівень обізнаності здобувача проблематикою наукового дослідження та методологічними навиками її здійснення. Однак, необхідно відзначити, що окремі положення та висновки роботи носять дискусійний характер і потребують уточнення:

1. Здобувач на сторінці 29 розкриває теоретичні положення статусу судді апеляційного господарського суду, як особливого елемента загального адміністративно-правового статусу апеляційного господарського суду. Що є не виваженим кроком, адже правовий статус судді є єдиним для усіх суддів судів загальної юрисдикції. Таким же єдиним має бути і його різновид адміністративно-правовий статус судді апеляційного господарського суду.

2. Вузким є визначений зміст судово-владних відносин у внутрішньоорганізаційній діяльності господарських апеляційних суддів, як різновид адміністративно-правових, що виникають між судовим органом та судовою адміністрацією. Хотілось би почути до якого окремого виду віднесено внутрішньоорганізаційну діяльність між суддями на адміністративних посадах та апаратом суду; суддями на адміністративних посадах та суддями, які таких посад не займають (сторінка 44).

3. На сторінці 81 дисертант розриває принцип територіальності, що забезпечує розгалуження судової влади в аспекті мережевого поширення юрисдикції на всю територію держави. Однак не зрозуміло чи виділяє він специфічні ознаки цього принципу від загальноновизнаного в юридичній літературі.

4. Потребує пояснення теза здобувача, що «єдність статусу суддів розглядається, головним чином, як їх рівність» (сторінка 85).

Слід підкреслити, що зазначені зауваження хоча й мають місце у дисертації, але суттєво не впливають на загальний належний її рівень, а також теоретичну та практичну цінність, на рівень наукової новизни її результатів.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України. Результати дисертаційного дослідження повною мірою відображені в достатній кількості наукових статей, оприлюднених у фахових виданнях, а їх зміст відповідає тексту дисертації. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог, а їх зміст відповідає один одному. Загалом можна стверджувати, що в дисертації Савицького Я.Ф. отримані нові результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу. Мета дослідження повністю досягнута, про що свідчить обсяг розкритих здобувачем завдань, викладені важливі наукові та практичні результати.

Підсумовуючи, слід зазначити, що дисертація «**Адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в Україні**» відповідає вимогам п.п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, **Савицький Яків Федорович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

правовий інспектор праці відділу правової інспекції праці департаменту правового захисту Федерації профспілок України

кандидат юридичних наук, доцент

Орловська І.Г.

Лідерше Орловської І.Г. засвідчує, що дисертація відповідає вимогам п.п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, Савицький Яків Федорович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

